

Actief Aamsveen

Nieuwsbrief voor grondeigenaren, ondernemers, bewoners, omwonenden en projectpartners over het natuurherstel in het Natura 2000-gebied Aamsveen

Augustus 2020

Samen economisch sterker, met de kracht van de natuur

De komende jaren werken we samen aan het behoud en herstel van kwetsbare natuur en realiseren we nieuwe kansen voor de economie. Dat is geen luxe, maar pure noodzaak. De natuur heeft te lijden onder effecten van industrie, verkeer en landbouw, terwijl nieuwe economische ontwikkelingen worden beperkt om de natuur niet verder te belasten. Bewoners, belangenorganisaties en overheid hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid om de kwaliteit van het leefgebied van dieren en planten te verbeteren, voor nu en in de toekomst.

Met maatwerk maken we de natuur veerkrachtig en weerbaar tegen invloeden van buiten, waardoor op termijn weer nieuwe economische kansen ontstaan. Tegelijkertijd pakken we de oorzaken van de schadelijke effecten bij de bron aan. De maatregelen kunnen effect hebben op de gronden in de directe omgeving van de Natura 2000-gebieden. Samen met de grondeigenaren zorgen we voor een passende oplossing voor hun toekomst.

Inrichtingsplan akkoord

Het was heel erg schrikken, vrijdag 3 juli. Brand in het Aamsveen! De echo van de catastrofale veenbrand in 2011 klinkt op zo'n moment ineens in ieders oren. Gelukkig waren we er dit keer snel bij. Er is weliswaar schade, maar beperkt. Vanaf deze plek: heel veel dank aan degenen die de brand als eersten ontdekten en snel handelden. En ook dank aan de brandweer die, dankzij goed samenspel in het gebied, de brand vlot onder controle kreeg.

Iets minder snel verliep de afronding van de zogeheten planvormingsfase van het project Natura 2000 Aamsveen; onderwerp van deze nieuwsbrief. In de vorige Actief Aamsveen berichtten we u dat het inrichtingsplan met natuurherstelmaatregelen in concept was ingediend bij de provincie. Afgelopen juni kwam hierop het finale akkoord. Wat dat betekent voor de uitvoeringsfase, leest u in de artikelen 'Stand van zaken' en 'Explosievenonderzoek'.

Als projectteam zijn we blij met het provinciaal besluit, niet in de laatste plaats vanwege de nijpende situatie voor de natuur in het gebied. Maar uiteraard is het voor iedereen die zich betrokken voelt bij het Aamsveen belangrijk dat er nu duidelijkheid is over de volgende stap. Wij gaan deze zomer door met het voorbereiden van de uitvoering. We houden u door middel van deze nieuwsbrief, landschapoverijssel.nl/aamsveen en borden in het gebied op de hoogte van de eerste activiteiten. Voor vragen, zorgen of suggesties kunt u mij bereiken via jeroen.lamfers@landschapoverijssel.nl. Ik wens u een goede zomer- en/of vakantieperiode toe.

Hartelijke groeten, ook namens het projectteam,
Jeroen Lamfers - projectleider Natura 2000 Aamsveen

Stand van zaken

Hoe staat het ervoor in het project Natura 2000 Aamsveen?

Inrichtingsplan goedgekeurd

Afgelopen juni hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel het inrichtingsplan Natura 2000 Aamsveen goedgekeurd. De uitvoering in de laggzone* start hierdoor naar verwachting in de tweede helft van 2021: waarschijnlijk direct na het broedseizoen. Het hoofddoel van de werkzaamheden is om het totale gebied natter te maken, zodat uiteindelijk ook het veen behouden blijft en weer kan aangroeien in de toekomst. Behalve dat dit noodzakelijk is om de bijzondere planten en dieren in het Aamsveen te beschermen, kunnen hierdoor ook toekomstige generaties van dit unieke gebied blijven genieten.

*overgangsgebied tussen het veen en de Glanerbeek

Knip laggzone en hoogveengebied

De herstelmaatregelen voor het Aamsveen zijn gesplitst in werkzaamheden in de (Nederlandse) laggzone en in het grensoverschrijdende hoogveengebied. Om het

hoogveen succesvol te kunnen herstellen, moeten zowel in Nederland (Aamsveen) als in Duitsland (Hündfelder Moor) maatregelen worden uitgevoerd. Beide landen trekken hierin gezamenlijk op. In de zomer van 2019 is een zogeheten 'concept note' ingediend voor een Europese LIFE-subsidie. Deze is door Brussel geaccordeerd waarmee de weg open lag voor een 'full proposal': de feitelijke aanvraag voor de subsidie. De enorme complexiteit van de hele operatie heeft echter tot een andere route geleid. In goed overleg is besloten eerst een aangepaste concept note in te dienen. Dit is medio juli 2020 gebeurd. In

deze concept note is nog gedetailleerder uitgewerkt hoe de cruciale veendammen in het Aamsveen en in het Hündfelder Moor gerealiseerd worden.

LIFE-subsidie: hoe verder?

Als Brussel ook de aangepaste concept note accordeert, dienen Nederland en Duitsland begin 2021 samen een full proposal in. De startdatum van het voorgestelde LIFE-project is dan 1 september 2021. Als het project wordt toegekend, kan de daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden

eind 2022 of medio 2023 beginnen. Dit is onder andere afhankelijk van de terreinomstandigheden op

dat moment en van nadere afstemming met Duitsland.

Meer weten over LIFE? Zie het artikel 'Wat is het LIFE-subsidieprogramma?'

Laggzone: urgent

De werkzaamheden in de laggzone gaan dus eerder van start. Veel planten die voor hun voortbestaan afhankelijk zijn van voedselarm en kalkrijk water (kwel) staan hier al erg lang onder zware druk. Ecoloog Jacob van der Weele: 'We zien zowel de hoeveelheid soorten als de hoeveelheden planten hier heel hard achteruit gaan. Dat maakt de urgentie om snel te handelen erg groot.'

Planning laggzone

Het projectteam is ondertussen gestart met het voorbereiden van de uitvoering in de laggzone. De eerste stappen zijn een veldonderzoek naar explosieven en een archeologisch vervolgonderzoek. Binnenkort wordt ook opdracht gegeven voor het opstellen van het bestek. Hierin staan alle uit te voeren werkzaamheden exact en tot in detail omschreven. Zodra het bestek klaar is, worden de benodigde vergunningen aangevraagd en wordt een aantal gespecialiseerde aannemers uitgenodigd een bieding te doen voor de uitvoering van het werk. Als alles naar verwachting verloopt én het weer meewerkt, kan de uitvoering van het werk in de laggzone in augustus 2021 van start. De werkzaamheden nemen dan naar alle waarschijnlijkheid een half jaar in beslag.

Vragen?

Heeft u vragen over Natura 2000 Aamsveen, dan kunt u bellen met projectleider Jeroen Lamfers via 06 – 11397811 of een e-mail sturen naar jeroen.lamfers@landschapoverijssel.nl

U vindt het inrichtingsplan Natura 2000 op www.overijssel.nl/aamsveen. Op www.overijssel.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/ontwikkelopgave/natura-2000-gebieden/aamsveen/ vindt u ook meer informatie.

De nieuwsbrief Actief Aamsveen is een uitgave van

Explosievenonderzoek

Uit historisch vooronderzoek zijn enkele plekken in het Aamsveen naar voren gekomen waar 'niet gesprongen conventionele explosieven' (CE) uit de Tweede Wereldoorlog kunnen liggen. Een van de plekken is vlakbij de Glanerbeek, een ander ligt in het veen. Oude bommen en munitie in de grond vormen een groot risico tijdens de uitvoering, doordat ze onverhoeds en ongecontroleerd alsnog kunnen ontploffen. Daarom wordt dit najaar ook onderzoek in het veld gedaan. Dit moet duidelijk maken of er zich daadwerkelijk explosieven bevinden en hoe groot het risico is.

Bomen verwijderen

Omdat het detectiegebied nabij de Glanerbeek vol met bomen staat, kan er niet goed worden gezocht. Om dit wel mogelijk te maken, worden de bomen verwijderd. Het gaat om bos dat in het vastgestelde inrichtingsplan is aangewezen als kapegebied. In feite wordt dus een deel van de werkzaamheden in de laggzone eerder uitgevoerd. Het gaat in totaal om circa vier hectare jong bos.

Archeologisch vervolgonderzoek

In juni en juli van dit jaar is een archeologisch vervolgonderzoek gedaan in de laggzone. Aan de hand van boringen zijn enkele 'archeologische interessegebieden' bepaald. Hier kunnen zich resten uit het verleden in de bodem bevinden. Dit betekent dat er tijdens de uitvoering in het bijzijn van een archeoloog gewerkt moet worden.

Brand

Op 3 juli was het raak. Er brak brand uit in het Aamsveen. De politie onderzoekt de oorzaak nog. De zichtbare schade omvat circa één hectare afgebrand en geblakerd veengebied. Hoeveel dieren de brand niet hebben overleefd, is slechts te schatten.

<https://112twente.nl/artikel/AU63J2nm/zeer-grote-brand-natuurgebied-aamsveen-enschede-flora-en-fauna-verloren>

Levensloop van het Aamsveen – volgens Wolter Koning

Het Aamsveen bevat niet alleen een schat aan bijzondere natuur, maar ook heel veel verhalen. Wolter Koning heeft zijn leven lang in en nabij het huidige Natura 2000-gebied geleefd én erin gewerkt als toezichhouder en jachtopziener. Schrijver en vrijwilliger Henk van Gerner spreekt hem in Glanerbrug, waar Koning al vele jaren van zijn pensioen geniet. Uit hun gesprek is deze 'levensloop van het Aamsveen' ontstaan.

peld om verder te drogen. Dat duurde bij goed weer nog ongeveer drie maanden.

Aflevering 2: Turfwinning in het Aamsveen – 'Best spul'

Aan de turfwinning in het Aamsveen heeft Koning veel herinneringen. Elk jaar kochten de boeren dertig meter veen, aanvankelijk van textielindustriële Jannink en later van de staatsdomeinen. Deze dertig meter mogen negen spit (turflengte) diep worden afgegraven. Daarmee zat je op ongeveer een meter. Bij elkaar leverde dit zo'n dertigduizend turven op.

Eigen gebruik

De rijkere boeren zetten hun knechten in voor dit werk. Als er in de winter minder te doen was op de boerderij, was dit een goede manier om de arbeiders aan het werk te houden. De turf was grotendeels voor eigen gebruik. Het was in het gebied rond het Aamsveen dan ook de hoofdbrandstof. Steenkool werd er nauwelijks gestookt. 'We hadden elk jaar misschien een paar mud steenkool, maar dat stelde niet veel voor', weet Koning zich te herinneren.

Kluunplaatsen

De boeren die hun eigen turf staken, legden één of meer kluunplaatsen of kluunbedden aan. Het Aamsveen is het gebied bij uitstek van de kluunplaatsen. Ze hadden namen als Stroinksdel of Wagelaarsdel. Er zijn er ooit twaalf geweest, variërend in grootte. De kluunplaatsen waren met veldkeien bestraat. Hier werd natte veenbagger op gegooid. De bagger werd vermengd met pijpenstro ('dat groeide er genoeg'). Daarna begon het indikken en het aanstampen. Dat gebeurde met paarden, en nog vroeger met ossen. Als laatste liepen er mensen overheen, met plankjes onder de klompen, om de boel plat te trappen. Als het geheel voldoende droog was werden er 'baggerblokjes' van gestoken. Dat was 'best spul'. Na het steken van de blokjes werden ze naast het kluunbed opgesta-

Paardenkracht

In het midden van het kluunbed stond een paal. Daar werd het paard aan vast gemaakt. De paarden werden niet eenzijdig belast, zoals bij het scheepsjagen. Aan de paal in het midden zat een ketting en die was bevestigd aan een kluppel. Het paard kon op die manier normaal worden ingespannen. Om het paard rond te laten lopen, werd er een lange stok aan het bit gedaan. Daarmee werd het paard vooruit gedreven. Volgens een mythe hadden de paarden ook planken onder de hoeven. Koning maakt korte metten met dit verhaal: 'Grote onzin: dat kan helemaal niet.'

Zenuwachtig

Vandaag de dag zijn er nog maar weinig kluunplaatsen over en je herkent ze ook niet zo gemakkelijk: veel stenen zijn in de loop van de tijd weggehaald voor andere doeleinden.

De paarden werden ook wel ingezet in het veen, maar daar waren ze lang niet allemaal geschikt voor. Een eigenschap van hoogveen is dat het beweegt. Zenuwachtige paarden werden daar angstig van. Daardoor maakten ze verkeerde bewegingen, waardoor ze juist vast kwamen te zitten.

Ontginning

Na de turfwinning werd het Nederlandse deel van het Aamsveen niet ontgonnen. Volgens Koning heeft men dat wel geprobeerd, maar het lukte destijds niet om de afwatering goed voor elkaar te krijgen: het gebied bleef te nat. De afgegraven gronden bleven dus gewoon liggen als woeste grond. Aan de Duitse kant zijn er wel gedeeltes ontgonnen. Dit gebeurde door diepploegen. Alles, inclusief complete berken, werd onder de grond gewerkt. Hiervoor werden lieren ingezet, die door stoommachines werden aangedreven. Het gebulder van die machines was tot in Nederland te horen.

Henk van Gerner

Bestuurlijk werkbezoek

Op 7 februari bezocht een groep Overijsselse bestuurders het Aamsveen. Het bezoek stond in het teken van 'Samen werkt beter!'. Onder deze noemer werken alle organisaties en overheden samen die bij een of meer van de 24 Overijsselse Natura 2000-gebieden zijn betrokken. Het was het eerste werkbezoek aan een Natura 2000-gebied van de (toen) nieuwe gedeputeerde Gert-Harm ten Bolscher. Tijdens een wandeling door het gebied werd behalve bij de natuur ook uitgebreid stilgestaan bij de Nederlands-Duitse samenwerking. De aanwezige vertegenwoordigers van het Biologisch Station Zwilbrock bekeken de situatie letterlijk eens van de andere kant.

Goede vraag!

Ook een vraag aan het projectteam Natura 2000 Aamsveen? Mail hem naar jeroen.lamfers@landschapoverijssel.nl.

Wat is het LIFE-subsidie programma?

LIFE is een subsidieprogramma van de Europese Unie. Doel is om innovatieve projecten te ondersteunen die passen in het Europese natuur-, milieu- en klimaatbeleid. Ze moeten het beleid verder ontwikkelen of in de praktijk brengen. Elke organisatie in de EU kan meedoen. Van grote en kleine bedrijven tot overheden en non-gouvernementele organisaties (ngo's). De aanvraag van een LIFE-subsidie past uitstekend bij het grensoverschrijdende karakter van het natuurherstel in het hoogveengebied van het Aamsveen. Wilt u meer weten over LIFE en voorbeelden van andere LIFE-projecten bekijken, download dan deze brochure van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: <https://tinyurl.com/y8hkqy26>

Foto's

Met dank aan: Jacob van der Weele, Ruud Ploeg, RAAP, Andrys Stienstra, bernswaelz, Eveline van der Vliet

Aanmelden en volgende nieuwsbrief

Wilt u deze nieuwsbrief voortaan (uitsluitend) per e-mail ontvangen? Laat het weten via jeroen.lamfers@landschapoverijssel.nl of 06-11397811. Kent u mensen die deze nieuwsbrief nog niet ontvangen en die dat wel graag willen? Vragen dan zich aan te melden met een mailtje of een telefoontje naar bovenstaand adres en nummer. De volgende *Actief Aamsveen* verschijnt in het najaar. Wij hechten er grote waarde aan om veilig en correct om te gaan met uw persoonsgegevens. Wilt u weten hoe wij dat doen, lees dan onze privacyverklaring op www.landschapoverijssel.nl.